

Könyvét azzal a kéréssel ajánlja a német nyelvet tanító szakértársak figyelmébe, hogy világosítsák fel törekvése sikeréről, »mennyiben közelítette meg kitűzött célját, hol és milyen vonatkozásban szorul esetleg kiegészítésekre vagy helyesbítésekre.«

Wieder György.

Padányi Viktor: Középkutatásunk kérdései. (Egy új magyar középkutatás-politika néhány alapvonala.) Szeged, 1941, 8-r., 66 lap.

Padányi nem a legszerencsésebben választotta meg tanulmánya címét. A népiskolai és középiskolai oktatás között mintegy középen álló oktatás elfogadott neve ugyanis »középfokú oktatás.«

A tanulmány olvasását a sokhelyen szinte rapszódikus előadásmód nagyon megnehezíti. Gyakran fölöslegesen bőbeszédű, másutt meg vázlatos. E mellett egyik részletkérdésről a másikra csapong. (Az egyes össze nem függő fejezetek közé sok helyen kénytelen elválasztó csillagot tenni.) Sok mondanivalója van, érdekesen is adja elő, de — több fegyelmezettséggel — kevesebb szóval is világosabb és áttekinthetőbb képet adhatott volna.

Kísérjük végig a tanulmány gondolatmenetét.

A fejlődő élet a közoktatással szemben az új korban új igényeket támasztott. A klasszikus alapon felépülő ú. n. magasműveltséget nyújtó és elsősorban tudományos pályákra előkészítő középiskola (a gimnázium) mellett ez új igények kielégítésére a gyakorlati célokat szolgáló középkutatás (vagyis megszokott nevén: középfokú oktatás) fejlődött ki.

A jobb gazdasági pályák és a közigazgatás felvevőképesége nő. Személyzetük jelentős részétől azonban nem humanisztikus műveltséget követelnek. Ennek a rétegnek a gimnázium nyújtotta magasműveltségtől eltérő, más szempontú, és anyagú műveltségre van szüksége.

Ezt a célt kívánta szolgálni — a reáliskolával való átmeneti kísérletezés után — az 1868-ban életre hívott polgári iskola. Létrejöttének körülményei, korát messze megelőző célkitűzése és iskolaszervezetünkben való bizonytalan helyzete azonban semmiképpen sem tették alkalmassá arra, hogy a hozzáfűzött reményeket valóra váltsa.

1883-ban minősítési jogait nyirbálták meg, 1889-ben pedig az egyévi önkéntességi jogot vonták el a hat osztályt végzettektől. Ezáltal a hatosztályú polgári iskola, mint öncélú középfokú iskola elvesztette életképességét.

A 3, illetőleg 4 évfolyamúra kiépített felső tagozatból a szakirányú középfokú iskolák keletkeztek, melyek rövidebb, hosszabb együttélés után leváltak a polgári iskoláról és önállósultak. Ezeknek előkészítő iskolája azonban mindvégig a polgári iskola maradt.

Az 1938. évi XIII. t. c.-kel nagy átalakulás ment végbe iskolaszervezetünkben. Az eddig középfokú szakirányú iskolák helyét az új gyakorlati középiskolák, a tanítóképzők helyét pedig a liceumok foglalták el.

Padányi öncélú közép(fokú) oktatásunk iskoláját a liceumban látja. S úgy látszik, a közvélemény is azt látja benne. Ezt bizonyítja az 1940/41.

Magyar Paedagogia LI. 1—3.

tanévben a líceumok felső osztályában szerzett tájékozódás, mely szerint a tanulók 8%-a azért járt a líceumba, hogy ott — amint akkor még remélte — érettségi bizonyítványt szerezzen és azzal az életben elhelyezkedhessenek. Mindössze 14% folytatta volna tanulmányait a tanítóképző akadémián.

A tanítói utánpótlás biztosítására a tanügyi kormányzat kénytelen volt azonban — ha csak átmeneti jelleggel is — az ötéves tanítóképzést visszaállítani. Ezzel sem a tanítóképzés, sem az öncélú közép(fokú) oktatás kérdése nincs megoldva. Az előbbi azért nem, mert az akadémiai tanulmányokkal megszerzhető tanítói oklevél nem ígér sem a javadalmazás, sem a társadalmi értékelés terén megfelelő ellenértéket, — de az öncélú középfokú oktatás ügye sincs megoldva, mert a líceumoknak ötosztályú tanítóképzővé történt visszaalakításával a különösebb szakirány nélküli középiskola szűnt meg a kereskedelmi, ipari és mezőgazdasági szakirányú gazdasági középiskolák mellől.

Padányi a statisztikai tények és tapasztalatok alapján helyesen mutat arra, hogy az öncélú, általános gyakorlati irányú középiskola (a tanulók zöme által is ilyennek tekintett líceum) és a tanítóképző akadémia közt indokolatlan a szerves kapcsolat.

A kérdés további vizsgálatával szerzünk is arra a megállapításra jut, hogy az új gyakorlati középiskolák is csaknem egész felületükkel a polgári iskolára támaszkodnak, épügy, mint elődeik, a szakirányú középfokú iskolák.

A polgári iskolának ma is kettős feladata van: népművelési és középiskolai. Az előbbi abból áll, hogy a népiskolánál magasabb művelődési igényű tanulók részére a magasabb műveltség elemeit nyújtja, — az utóbbi, hogy a gyakorlati középiskolákban való továbbtanulásra készít elő. Ezeknek az iskoláknak a polgári iskolára, mint alapiskolára életbevágóan szükségük van. Az új, szakirányú középiskolák előkészítő iskolája azonban elvi és gyakorlati okokból csak középiskola lehet. Tehát a polgári iskolának középiskolává való átalakítása teljesen indokolt. Ezzel a polgári iskola egyetlen feladata a gyakorlati középiskolákra való előkészítés maradna.

A gyakorlati életpályákra való előkészítés feladata viszont a nyolcosztályú népiskolára hárulna. Ha az általa nyújtott műveltség nem elégténé ki az ipari és kereskedelmi pályákra lépőket, részükre a nyolcosztály fölé külön ipari és kereskedelmi irányú évfolyamot lehetne építeni.

A Padányi által javasolt átalakítással két teljes középiskolátípusunk lenne: a tudományos középiskola (a gimnázium) és a gyakorlati középiskola, melynek alsó tagozata a polgári iskola, felső tagozata pedig a négyféle gyakorlati középiskola (a líceum, kereskedelmi, ipari és mezőgazdasági középiskola) lenne.

Padányi javaslatait a polgári iskolának a többi, eddigi középfokú iskolához hasonlóan középiskolává való átalakítására vonatkozólag lényegében helyeseljük. Felfogásával kapcsolatban azonban két észrevételt kell tennünk.

Az egyik: A fejlődő gazdasági élet növekvő iskoláztatási követelményét aligha lehetne a nyolcosztályú népiskola kérései közé visszazsorítani. Ez ellen maguk az érdekelt rétegek tiltakoznának és visszafejlődést lát-

nának benne. — A másik: A polgári iskola említett kettős hivatása nem két egymással egybe nem férő feladatot jelent, hanem ugyanannak a feladatnak két részét. Ugyanis a polgári iskola négy osztályát és a gyakorlati középiskolák négy osztályát végzettek egyformán közgazdasági, közigazgatási, közlekedési, katonai stb. pályákra lépnek, csak a tanulók művelődési és elhelyezkedési igényében van különbség.

A javasolt átalakítás folytán a polgáriiskolai tanári státust azonosítani lehetne a középiskolai tanári státussal, de időszerűvé válna a polgáriiskolai tanárképzés átszervezése is.

A polgáriiskolai tanárképzés mai rendszerének — mint azt Padányi jól állapítja meg — amúgy is csak multja van, de jövője nincs. A polgáriiskolai tanárképző főiskola hallgatóságának zömét eddig ugyanis a tanítóképző adta. A tanítóképzés akadémiai fokra történt emelésével azonban a főiskola csaknem teljesen el fogja veszteni eddigi utánpótlási forrását. A gyakorlati középiskolai érettségivel bíró tanulók más, nagyobb jövővel bízható főiskolákra és egyetemekre is mehetnek.

A polgári iskolai tanárképzésnek egyetemre való vitelét tehát nemcsak a polgári iskolának középiskolává való válása, hanem a tanári utánpótlás biztosítása is meg fogja követelni. Az új tanárképzésnek egyébként olyan-nak kell lennie, hogy az új gyakorlati középiskoláknak alsó és felső fokozatára egyaránt képesítsen.

A tanárképzés kérdéseinek részletes megvitatása után Padányi erős színekkel eseteli a polgáriiskolai tanárság nehéz anyagi helyzetét és felhívja az illetékesek figyelmét arra, hogy a tanári, főleg polgáriiskolai tanári utánpótlás terén már ma is nagy visszaesés tapasztalható. A tanárság ijesztően rossz fizetési viszonyait sürgősen rendezni kell, mert tarthatatlan és káros következményekkel járhat a mai állapot, amikor bármely más pályán javadalmozás, előhaladás és társadalmi értékelés terén nagyobb és biztosabb jövő vár az ifjúságra, mint a nemzet jövője szempontjából — miként oly szívesen hangsúlyozzák — felmérhetetlen jelentőségű tanári pályán.

Padányi tanulmányát minden iskolafaj tanárainak és közoktatásunk minden intézőjének érdemes volna elolvasni és megszívelni.

Implom József.

Vöröss Endre: Olasz egyetemeken járt magyarországi tanulók anyakönyve és iratai 1221 — 1864. (Olaszországi Magyar Emlékek III.) Budapest, 1941. 8°. CLX + 704 l. 13 mell.

Tudományos irodalmunk a múlt század végén ismerte fel azoknak a kapcsolatoknak a jelentőségét, amelyek a külföldi egyetemek magyarországi hallgatóin keresztül fűzik a magyarságot az egyetemes európai kultúrához. Számos kiadvány látott abban az időben napvilágot a külföldön tanult magyarokról. Az akadémia könyvsorozatát indította a külföldi egyetemek magyarországi hallgatóságának rendszeres publikálására. A vállalkozás lendülete azonban csakhamar elakadt, még mielőtt kitérített feladatát végrehajt-